

Миомир Дашић, ШЕКУЛАР И ШЕКУЛАРЦИ ОД ПОМЕНА
ДО 1941. ГОДИНЕ, ЦАНУ, Подгорица 2006, стр. 680.

Задовољство и част ми је да говорим о још једном новом дјелу академика Миомира Дашића, истакнутог историчара, кога су његови педагошки и научни резултати, остваривани у више од пет протеклих деценија, винули у сам врх достигнућа црногорске историографије. Нећу претјерати ако устврдим да су његова посвећеност истраживању прошлости, прије свега краја из кога је потекао, његово пионирско и обимно дјело о прошлости Васојевића и других становника Горњег Полимља, један од највриједнијих враћених дугова црногорских интелектуалаца своје крају.

Дашићеву биографију нећу овом приликом излагати, јер је у основи позната, а ускоро ће се појавити и посебно издање његове биобиблиографије у којој ће се његово дјело и личност детаљно описати. Али, ако бих и казао нешто из Дашићеве биографије, почео бих са његовим предсједниковањем Савезом историчара Југославије у два мандата (1985-1989. и 1994-1999). Са великим угледом у круговима историчара из свих средина бивше велике Југославије, биран је да води ову струковну организацију када је она, као и држава, западала у све дубљу кризу. У тешким околностима Дашић је успјешно водио Савез, орга-

низовао заједничке симпозијуме, конгресе и друге облике сарадње и два пута обнављао познати у свијету историографије *Југословенски историјски часопис*. Дашић је остао упамћен као предсједник Савеза од ауторитета и изузетних организаторских способности. Његовом заслугом објављена је библиографија ЈИЧ-а са студијом о овом угледном часопису, студија која говори о доприносу ЈИЧ-а југословенској историографији уопште (ЈИЧ, Библиографија 1935-1997, Београд 1999, стр. 507). Са његовим одласком ова је организација престала да постоји, као и њен часопис. Наравно, овај детаљ из Дашићеве биографије није њен најважнији дио, али га истичем зато што се овдје о томе мање зна.

Дашићево обимно, тематски разуђено научно дјело, претежно се односи на проучавање историје Црне Горе, црногорског и српског народа од 15. до првих деценија 20. вијека. До сада је објавио више од 250 студија, око 120 реферата, расправа и чланака, преко 450 критичких осврта и разних других историографских прилога, као и седам посебних издања. Његов рад познат је и у неким европским историографским круговима, посебно у Русији, гдје је било више интересовања за прошлост Црне Горе. У Русији, на-

примјер, међу историчарима, ужива Миомир Дашић углед и као инострани члан Руске академије природних и друштвених наука (1998).

Као рецензент или промотор имао сам част да учествујем у тумачењу рада и дјела академика Дашића. Његове монографије *Васојевићи од помена до 1860. године, Огледи из историје Црне Горе, Незаобилазно у историографији Црне Горе*, као и његова остала посебна издања, увјерили су ме да су историјске теме које су у њима обрађене добиле првог истраживача, историчара од нерва и осјећања за истраживање цјеловитих збивања, за аргументовану њихову реконструкцију и надамце објективно и критичко тумачење. Дашићеви текстови плијене својом увјерљивошћу, држе читалачку пажњу и нуде неочекивана сазнања.

Неколико кратких оцјена из мојих ранијих осврта на Дашићев рад приближиче нам слику и о вриједностима његовог најновијег дјела *Шекулар и Шекуларци*. Приказујући књигу *Васојевићи од помена до 1860. године*, нагласио сам сљедеће њене вриједности: “Овом књигом црногорска историографија обогачена је једним значајним дјелом у коме се по први пут, на основу бројне изворне грађе домаћег и страног поријекла, даје цјеловита слика племена Васојевића до 1980. године... Аутор прати појаве, процесе и значајне појединачне догађаје на овом дијелу данашње Црне Горе, повезујући их са друштвеним и историјским токовима сусједних регија... На структуралном методолошком концепту, заснована анализа друштвене историје, основно је везивно ткиво на коме М. Дашић изграђује занимљиво и особено слику. Његово студиозно посматрање друштвено-економских прилика и процеса, потврђује да се историјски

ток може успјешно истраживати и без уобичајене доминације догађаја из политичке историје... Прегледно, аргументовано, са модерним погледом на племенско друштво, на његове унутрашње облике и специфичности, анализом доступних, иначе, оскудних писаних извора, као и народног предања, Дашић је расправио многа нејасна питања око постанка и развитка племена Васојевића... Многи митови и историјске спекулације, потиснути су овом књигом снагом научних аргумената и тумачења... Њоме је дат велики допринос знањима о прошлости једног значајног дијела данашње Црне Горе, заснован на научно утемељеним одговорима на многа, отворена питања о постанку и развоју црногорског народа и његове државе”.

Говорећи о Дашићевој књизи *Огледи из историје Црне Горе* у ЦАНУ, пажњу сам посебно усмјерио на једну од њених 12 студија, које су се односиле на развој и особености југословенске идеје у црногорској традицији, о чему се врло мало знало и писало. За Миомира Дашића и ова тема била је изазов, кога је као историчар успјешно савладао. Оцјењујући овај истраживачки резултат, истакао сам и сљедеће: “М. Дашић је превазишао традиционална поједностављена тумачења са наглашеном политичком мотивацијом о великохрватском поријеклу и високо-српском националном и државном утемељењу југословенске идеје, која су дуго потискивала афирмацију њених сложених и вишезначајних садржаја са других југословенских простора, што се посебно односило на Црну Гору. Био је на страни оних схватања у историографији која су југословенску мисао тумачили као динамичну и разнородну појаву по своме карактеру и садржају, као артикулацији различи-

тих културно-историјских интереса и стања у појединим југословенским срединама, тј. као стварност могућих и разумљиво неједнаких приступа у рјешавању југословенског питања. Још једна темељна претпоставка уграђена је у Дашићев приступ изучавања корјена југословенске мисли у Црној Гори. И он је посматрао југословенску идеју као плод модерног доба, као израз афирмације закаслених националних буђења и настанка грађанске класе, као и да је ова идеја временом све више прерастала у идеологију и политику, у реални национални интерес, који је надвладао илузије литерарних пансловенских сентимената... Корјене модерне југословенске мисли у Црној Гори Дашић је откривао прије свега у политичкој и националној идеологији коју развија династија Петровића... Као историчар који искуствено утврђује, промишља и надграђује историјска збивања, са разлогом истиче да се југословенска идеја у Црној Гори изражавала као народна свијест која се потврђивала кроз ослободилачку борбу... Дашић је овом значајном питању из историје Црне Горе и бивше југословенске државе, дао уочљив научни допринос, јер је наступао аргументовано и храбро са излагањем резултата до којих је дошао, држећи се чињеница и тумачења научне историографије, који, с обзиром на протекло негативно искуство са остварењем садржаја и циљева југословенске мисли у животу бивше заједничке државе, многима данас нису по вољи... Подстакнут Дашићевим студијама у овој књизи желим да истакнем и сљедеће: Управо нас историја подсећа да је залудно наводним грешкама бивших генерација доказивати нека права савремених. Не треба губити из вида да су одлуке из прошлости изражавале историјске интересе, вријеме и дух

оновремених генерација и оне не смију бити хипотека за однос данашњих према истим или сличним питањима или новим изазовима и њиховом рјешавању у духу новог времена”.

Дашићева најновија књига Шекулар и Шекуларци од помена до 1941. године, као и претходне, неће оставити равнодушним читаоце, али и стручњаке. Најкраће, о њој могу рећи свој утисак ако саопштим дио оцјене коју сам, на молбу Одјељења друштвених наука ЦАНУ, упутио овој установи за њено објављивање. Истакао сам да је “У питању изузетно занимљив рукопис искусног и угледног историчара који се упустио у најтежи облик историографског рада, да један мали простор и наизглед малу тему, обради тедаљно у свом њеном временском и тематском захвату. Аутор је свакако био упућен од самог почетка у тешкоће и изазове оваквог свог опредјељења, знао је из ријетко успјешних туђих искустава, да је рад на малим историографским темама у њиховом тоталном захвату, врло мукотрпан, дуг, неизвјестан и често незахвалан. И поред ових забрањивајућих упозорења и тешкоћа, Дашић је остао досљедан опредјељењу да се суочи са изазовом који је носио пројекат заснован у ЦАНУ још крајем прошлог вијека под насловом *Шекулар-историјска студија*, а на коме је етнолошки дио требало да обради покојни професор Мирко Барјактаревић. Као резултат таквог настојања и труда данас је пред нама изузетна историјска студија, која ће, свакако, бити предмет ваше пажње и научног вредновања историчара, прије свега због своје структуре, садржаја и успјешног методолошког приступа”. Сада користим прилику да се захвалим ЦАНУ што је изашла у сусрет мојој препоруци да овај рукопис објави.

О Шекулару, до ове студије није било озбиљних цјеловитих истраживања, а објављени радови и подаци били су углавном дио већих цјелина или дјелимичних тематских научних и стручних обрада. Од невеликог броја угледних аутора разних, и више узгредних, написа о Шекулару (П. Ровински, А. Јовићевић, Ј. Цвијић, Р. Вешовић, М. Лутовац, М. Барјактаревић и др.), М. Дашић је и раније написао највише радова. И то је био један од мотива за његово ангажовање око писања овакве обимне студије. Упозорићу само на њен основни садржај и остварене вриједности, јер, надам се, да ће и остали уважени оцјенљивачи резултата у овој студији о томе детаљније говорити и писати.

Шекулар је планински крај у Горњем Полимљу, истурен и према Метохији, у коме се временом формирало једанаест сталних насеља и најмање црногорско-брђанско племе у границама данашње Црне Горе. Шекуларско племе формирано је попут других брђанско-црногорских и херцеговачких племена од 15. до прве половине 19. вијека од словенског становништва, које је успјело да очува извјесну самосталност, особеност и самоуправу током турске владавине. Тај особен развитак и положај шекуларског племена и Шекулара у дугом историјском процесу, почев од првог помена (1314), па кроз развијени средњи вијек, турско доба, и све до 1941. године, био је изазов аутору да истражи историјске основе, геоморфолошке особености, политичке, друштвене, привредне, вјерске, просвјетне и друге појаве и процесе, којима се досеже цјеловита историографска обрада. То се може јасно уочити и по самој структури садржаја ове књиге.

У првој глави, *Физичко-географске одлике територије Шекулара*, обрађе-

не су све релевантне карактеристике овог простора, заједно са селом Ровца, као што су границе, земљиште, хидрографске, климатске и биогеографске карактеристике. У другој глави говори се о *најстаријој прошлости*, поријеклу назива топонима, развитуку и положају постојећих насеља. Трећа глава обрађује *становништво Шекулара и Ровца*, од трагова најстаријих култура до нашег времена, затим његову етничку и социјалну структуру, положај кроз минуле вјекове, разна предања и др. *Положај Шекулараца и Шекулар у тзв. турско доба*, садржај су четврте главе студије, која је, с обзиром на дуже вријеме трајања турске превласти, и богатство догађаја и збивања, знатно опширнија. Детаљно су обрађени сукоби и ратови са Турцима, насељавање Васојевића у долини Лима, односи Шекулараца са Климентима, однос овог племена према исламу, везе са Србијом и Цетињем, хајдучија и многа друга значајна питања. Исто тако исцрпно и документовано истражен је и *период ослободилачких ратова 1853-1878.*, у петој глави рукописа, односно учешће шекуларског племена у тим збивањима све до Берлинског конгреса, када су шекуларска насеља припала Црној Гори. Вријеме од 1878. до 1912. године, због наметнуте политичке границе, изазвало је нестабилност и немире на простору Шекулара и његовог окружења, јер је много шекуларске територије припало Турском царству. Са Балканским ратовима и масовним насељавањем Метохије од Шекулараца, завршава се ово поглавље а започиње *шесто* у коме се детаљно описује учешће Шекулараца и Ровчана у Првом свјетском рату 1914-1918. године.

Шекулар и Ровца између два свјетска рата у југословенској држави чи-

не садржај посљедње главе ове монографије. За период од преко двадесет година истражени су и описани сви релевантни сегменти живота шекуларског становништва, његов привредни, социјални и политички живот и на самом крају развитак просвјете у Шекулару и Ровцима до 1941. године. Као и у претходним дјеловима рукописа ослонац је тражен у поузданим историјским изворима, прије свега у архивској грађи, уз уважавање и свих осталих чињеница до којих се могло доћи. Резултат таквог настојања је богата изворна основа на којој рукопис почива и високо професионално њено тумачење, које може да пружи само искусан историчар. Монографија је написана јасним језиком којим се њен научни садржај лако приближава сваком читаоцу. То се односи и на текст резимеа на крају књиге (на српском и енглеском језику).

Сматрам да је овом студијом академика Миомира Дашића Црногорска академија наука и умјетности снажно допунила свој програм рада, доказала своју научну репутацију, јер је подржала истраживање једне значајне а неуобичајене теме, која ће, поред осталог, послужити као примјер и модел научне обраде регионалне, завичајне историје, толико актуелне и богате у нашем времену и нашем простору. У питању је дјело завидних истраживачких и интерпретативних вриједности, које ће, по свој прилици, дуго чекати

свога настављача за период од 1941. године до наших дана, ако то посебно занимљиво вријеме не буде радио исти аутор или, бар, усмјеравао ова изузетно сложена истраживања.

Завршићу приказ ове узорне књиге подсјећањем да се у научним круговима међу историчарима у Европи, посебно истиче као примјер успјешне обухватне и објективне историографске реконструкције историја једне парохије или жупе у Француској, коју је написао њен жупник. Сматра се, наиме, да је само на тако малом, територијално и догађајно ограниченом простору, могуће извршити темељнију анализу и објективнију реконструкцију стварности из прошлих времена.

А да је то уопште макар и приближно могуће, с обзиром на све релативности и персоналности историјских збивања, увјерава нас и Миомир Дашић својом књигом о Шекулару и Шекуларцима. Њен читалац ће сигурно стећи утисак да је велики уложени труд дао трајни резултат.

Хвала Миомиру Дашићу као и ЦАНУ за ову надарену књигу, хвала Академији на позиву да говорим о њој. Хвала и вама на посјети и пажњи. Тиме сте и мени омогућили да вратим бар мало од оног дуга који имам према својим Васојевићима, Шекуларцима, Србљацима, Ашанима и другима, једноставније и тачније речено према људима у крају из кога сам и сам потекао.

Академик Момчило Зечевих